

Ivan Masár – Svetlana Belešová – Ivona Ďuričová

Trendy vidieckeho turizmu a hodnotenie podporných nástrojov v Slovenskej republike

Trends of rural tourism and evaluation of support tools in Slovak Republic

Abstract Transition and mainly rural regions constitute 95.8 % of total Slovak area and there is living here 88.6 % of population. Rich natural and cultural heritage represent potential for tourism development in rural regions. Provision of touristic services creates supplement source of income for farmers and rural inhabitants, contributes to economic development of rural areas and decelerates negative social and demographic trends. In the article we will evaluate implementation of rural tourism support measures in the Slovak Republic that were implemented within Rural Development Program in the years 2007-2013 in three regions: Banská Bystrica, Trenčín and Trnava.

Keywords rural tourism – Rural Development Program measures – benefits of rural tourism

Abstrakt Prechodné a prevažne vidiecke regióny tvoria 95,8 % z celkovej rozlohy Slovenska a žije tu 88,6 % populácie. Bohaté prírodné a kultúrne dedičstvo predstavuje potenciál pre rozvoj cestovného ruchu vo vidieckych oblastiach. Poskytovanie turistických služieb tvorí pre poľnohospodárov a obyvateľov vidieka doplnkový zdroj príjmov, prispieva k hospodárskemu rozvoju vidieckych oblastí a spomaľuje negatívne sociálne a demografické trendy. V príspevku zhodnotíme implementáciu podporných opatrení rozvoja vidieckeho turizmu v Slovenskej republike, ktoré boli realizované v rámci Programu rozvoja vidieka v rokoch 2007-2013 v troch krajoch: Banskobystrickom, Trenčianskom a Trnavskom.

Kľúčové slová vidiecky turizmus – opatrenia Programu rozvoja vidieka – prínosy vidieckeho turizmu

Turistický priemysel sa v uplynulých štyroch desaťročiach stal jedným z najrýchlejšie sa rozvíjajúcich odvetví svetovej ekonomiky. Rozvoju vidieckych regiónov môžu pomôcť aj nepoľnohospodárske odvetvia ekonomiky vrátane turizmu, ktorý predstavuje nové pracovné príležitosti, zdroj príjmov obyvateľov vidieka, zlepšuje ich životné podmienky a podporuje stotožňovanie sa s miestnymi tradíciami. Turizmus prepojuje niekoľko odvetví: poľnohospodársku prvovýrobu, potravinársky priemysel, stravovacie a ubytovacie služby, stavebníctvo, dopravu, remeselnícku výrobu. Turistický ruch na jednej strane ovplyvňuje a na druhej strane na neho vplývajú globalizačné procesy: meniace sa sociálne hodnoty, životný štýl, demografické zmeny, charakter dopravy, cestovateľské správanie, trendy dopytu, vývoj skúseností v oblasti marketingu a poskytovania služieb (OECD, 2014). Významný dopad na

vývoj turistického ruchu majú digitálne a mobilné technológie a sociálne médiá prostredníctvom ktorých návštevníci hľadajú informácie o produktoch turistického ruchu, o možných cestovateľských destináciách a o ponúkaných službách. Najnovšími trendmi turistického ruchu sú časovo kratšie pobyty bližšie k miestu bydliska a hľadanie originálnejších zážitkov. Podľa Haxtona, P. (2014) turistický ruch v posledných rokoch stále preukazuje svoje schopnosti. Môžeme spomenúť tvorbu nových pracovných miest, lákanie investorov, poskytovanie ekonomických príležitostí, prínos devízových príjmov, zlepšenie sociálnej a dopravnej infraštruktúry, v regionálnom meradle zvyšovanie pridanej hodnoty a kvality života na vidieku. Zákazníci v stúpajúcej miere experimentujú, snažia sa skúšať nové turistické produkty, stravovanie a atrakcie. Turistickej destinácii, ktorá im ponúkla nekvalitné produkty alebo služby, neposkytujú druhú šancu.

Obchody predávajúce lokálne potraviny, výrobné vína a reštaurácie pripravujúce jedlá zo surovín priamo od farmárov môžu dopĺňať vidiecky charakter a energiu vidieckych regiónov a poskytujú príležitosti pre ekonomickú diverzifikáciu (napr. pre miestnych výrobcov potravín a nápojov).

Európska komisia ako jeden zo svojich cieľov stanovila aj rozvoj vidieckych oblastí prostredníctvom turistického ruchu. Mimo iných aktivít podporuje rozvoj tzv. európskych kultúrnych trás, ktoré pozývajú turistov, aby objavovali akým spôsobom Európania už od staroveku súperili a budovali veľké kultúrne diela. Projekt Calypso napomáha mladým ľuďom, rodinám s nízkymi príjmami, seniorom, zdravotne handicapovaným osobám absolvovať dovolenku na vidieku za prijateľnejších cenových podmienok mimo hlavnej zimnej a letnej sezóny. Nemecký projekt „Turistické vyhliadky vo vidieckych oblastiach“ je kľúčovým príspevkom pre väčšie zatriaktívnenie vidieckych regiónov turistom. V Rakúsku v posledných rokoch predstavili niekoľko iniciatív zameraných na propagáciu a predaj špecifických miestnych poľnohospodárskych produktov. V rámci programu Leader sa v najzápadnejšej oblasti Rakúska realizoval projekt tzv. Syrovej cesty Bregenzerwald, ktorého cieľom bolo vytvorenie regionálnych značiek syrov a tým zabezpečenie živobytia vidieckemu obyvateľstvu prostredníctvom vytvorenia nových pracovných miest v poľnohospodárstve, mliekarenských prevádzkach, v ubytovacích a obchodných zariadeniach.

Vidiecka turistika v Európe sa začala rýchlo rozvíjať od 70. rokov 20. storočia reagujúc na nové životné štýly, nové trhy a príležitosti. Z pohľadu obratu a zamestnanosti predstavuje významné ekonomické odvetvie, ktoré sa skladá z veľkého počtu malých podnikov a vytvára aj pracovné miesta popri hlavnom zamestnaní alebo prácu na čiastočný úväzok. Osobitosťami vidieckeho turistického ruchu je vykonávanie väčšiny aktivít vo vonkajšom prostredí (v prírode), závislosť od počasia a sezónny charakter. U návštevníkov sa snaží vytvoriť náklonnosť k danej vidieckej oblasti a povzbudiť ich lojalitu k opakovaným návštevám. Vidiecka turistika prináša inovácie v podobe nových produktov, usiluje sa prilákať investorov a podnikateľov z miest ako alternatívnu voľbu špecifického životného štýlu. Vidiecka turistika je dôležitá aj z hľadiska zachovávanie prvkov kultúrneho dedičstva a ľudovej architektúry prostredníctvom starostlivosti a opätovného využívania hradov, zámkov, historických budov, usporadúvaním kultúrnych akcií, historických poznávacích podujatí, ľudových slávností a pod. Štandard kvality služieb, marketing, vývoj nových produktov

vidieckej turistiky a ekonomický úspech sa však v rámci európskych regiónov značne odlišujú (Lane, B. et al., 2013)

Pre rozvoj vidieckeho turizmu je nevyhnutné vzdelávať miestne obyvateľstvo, navrhnúť strategické plány na lokálnej úrovni, zriadiť miestne pracovné skupiny rozvoja a odstrániť existujúce nedostatky v infraštruktúre, ubytovacích zariadeniach, informačných inštitúciách a pod. Wiggins, S. a Proctor, S. (2001) tvrdia, že okrem poľnohospodárstva alebo priemyslu založeného na spracovávaní poľnohospodárskych a lesných produktov majú vidiecke oblasti zvyčajne obmedzené zdroje komparatívnych výhod pre prilákanie ďalších ekonomických činností. Pritom vidiecky turizmus ponúka návštevníkom neobyčajné zážitky z prepojenia medzi prírodou, kultúrou a obyvateľmi daného regiónu. Ponuka vidieckeho turizmu zahŕňa viditeľné charakteristické znaky ako napríklad prírodné zaujímavosti, architektúru, folklór, gastronómiu, ale aj menej zjavné: pohostinnosť, kultúrne tradície, miestne zvyky, povesti, spôsob života (Kuzman, B. – Kovačević, M. S. 2014). Vidiecku turistiku charakterizuje existencia veľkého počtu účastníkov na strane ponuky (so zastúpením veľkého počtu malých firiem a individuálnych podnikateľov), ktorí vytvárajú určitý turistický produkt. Mnohé menšie farmy rozširujú svoje zameranie a k dodatočnej poľnohospodárskej činnosti investovali, s príspevom Programu rozvoja vidieka, do agroturistiky a turistických služieb (Puurunen, M., 2013).

Konkurencieschopnosť v segmente vidieckeho turizmu sa v prvom rade odvíja od lokality a preto je potrebné neustále vyvíjať propagačné aktivity o regiónoch, o poskytovaných službách, o podujatiach, o nových atrakciách. Pri realizácii propagačnej stratégie sa v súčasnej dobe musia využívať moderné informačné a telekomunikačné technológie a poskytovatelia turistických služieb musia prihliadať na vývoj trendov v turizme a záujmy návštevníkov. Pejanović, R. – Radović, G. (2012) uvádzajú, že pri propagovaní určitej lokality je potrebné buď odporúčať autentické podujatie, ktoré časovo ani tematicky nekoliduje s obdobnými podujatiami v iných regiónoch alebo z chronologického a teritoriálneho hľadiska spojiť niekoľko podujatí a ponúknuť turistom aj ubytovacie a stravovacie služby.

Metodický postup

Finančné zdroje Európskeho poľnohospodárskeho fondu rozvoja vidieka predstavujú významný nástroj a možnosti pre budovanie a rozvoj turistického ruchu vo vidieckych oblastiach. Za účelom zhodnotenia podporných nástrojov vidieckeho turistického ruchu v Slovenskej republike v rámci osi 3 Kvalita života a diverzifikácia boli použité vyhodnotenia opatrení č. 3.1 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam (bez podpory zariadení na výrobu obnoviteľných zdrojov energií, t. j. bioplynových staníc, veterných elektrární) a č. 3.2 Podpora činností v oblasti vidieckeho cestovného ruchu. Pre zhodnotenie podporných opatrení v sektore vidieckeho turizmu sme využili dva základné údajové zdroje. Užitočné zdroje informácií poskytli Výročné správy o dosiahnutom pokroku v Programe rozvoja vidieka 2007-2013, ktoré boli vypracované za roky 2010 až 2014. Hlavný zdroj údajov predstavovala databáza zrealizovaných projektov, ktoré boli zamerané na podporu cestovného ruchu a financované prostredníctvom osi 3. Skúmali sme podporené

projekty počas celého obdobia implementácie PRV 2007-2013, ktoré boli zaregistrované do Agentúry pre rozvoj vidieka so zameraním sa na tri kraje Slovenska – Trenčiansky, Banskobystrický a Trnavský. Prvé dva uvedené kraje majú podobný geomorfologický, hydrogeologický a vegetačný charakter. Trnavský kraj má skôr nižinatý charakter, ale disponuje väčším množstvom termálnych prameňov a teda rozdielnymi možnosťami pre rozvoj vidieckeho turizmu. Analyzovali sme priemernú výšku schváleného príspevku (v EUR) na jednotlivý projekt, percentuálny podiel spolufinancovania žiadateľa a výsledky hodnotenia podporených projektov (napr. prínosy vo forme zvýšenia počtu pracovných miest, vybudovanie alebo modernizácia ubytovacích zariadení s novými vytvorenými lôžkami).

Vidiecka turistika

Pre zvýšenie životnej úrovne vidieckeho obyvateľstva musí turistický sektor aktivovať príležitosti regionálnej ekonomiky. Mnohé vidiecke oblasti v Európe môžu pre cestovný ruch využívať čisté životné prostredie, príťažlivú krajinu a bohaté kultúrne dedičstvo. Reštrukturalizácia poľnohospodárskeho odvetvia, pokles ekonomických aktivít, odchod mladých ľudí do miest sú dôvody pre prijatie turizmu ako faktora ekonomického a sociálneho oživenia vidieckych oblastí (Briedenhann, J. - Wickens, E., 2004).

Atraktívne prírodné, kultúrne a historické prvky nepostačujú pre rozvoj vidieckej turistiky. Medzi najvýznamnejšie bariéry rozvoja cestovného ruchu vo vidieckych regiónov, ktoré zvyšujú ich izolovanosť patria: slabšia dopravná infraštruktúra (dostupnosť do regiónov, nízka frekvencia autobusových spojení, chýbajúce železničné spojenia, nižšia kvalita cestnej siete), odchod mladých ľudí a vysoko kvalifikovaných pracovníkov, chýbajúca sociálna infraštruktúra (športové a kultúrne zariadenia) a absencia stredne veľkých podnikov cestovného ruchu.

V súčasnosti existuje v Európe množstvo typov vidieckej turistiky. Kľúčovými trendmi rozvoja vidieckych oblastí sa musia stať etnografické, zdravotné a gastronomické typy turistického ruchu (Ivolga, A. G. – Molchanenko, S. A. 2014). Nedelcu, A. – Brankov, T. P. (2014) popisali tzv. vínnu turistiku, ktorá je zameraná na cestovanie priamo do vinárskych oblastí vrátane návštev vinohradov, vínnych pivníc a vinárskych podnikov. Turisti sa oboznámia s postupmi výroby vína, ochutnávajú regionálne druhy vín a tradičné jedlá.

Podľa Franič et al. (2014) rodinné farmy v Chorvátsku vidia možnosti zlepšenia príjmov vo výrobe tradičných farmárskych produktov s vyššou pridanou hodnotou, ekologických produktov a poskytovaní turistických služieb.

Vidickiene et al. (2014) konštatuje, že od roku 2003 sektor vidieckeho turizmu v Litve preukázal značný nárast, miestne farmy postupne rozšírili rozsah služieb a okrem ubytovania ponúkajú lov rýb, zber húb a lesných plodov, poľovníctvo, plavbu na člny, ochutnávku miestnych ekologických produktov, jazdu na koni, prehliadky výroby tradičných poľnohospodárskych produktov. Agroturistika predstavuje formu turizmu zameranú na zdravé stravovanie a ubytovanie turistov v zdravom prostredí pričom berie do úvahy trvalo udržateľné hľadiská (Pejanović, R. – Vujović, S. 2008).

Prínosy vidieckeho turizmu pre hostí spočívajú v poskytovaní odpočinku v príjemnom prostredí zachovanej prírody, konzumovaní zdravých domácich jedál a získavaní poznatkov o tradičných činnostiach na farmách. Vidiecka turistika vyžaduje špecifické formy poľnohospodárskej produkcie, ktoré podporujú identitu miestneho územia, zachovávajú pôsobivú vidiecku krajinu a súčasne produkujú výrobu ekologických produktov. Vidiecka turistika predstavuje dôležitú súčasť integrovaného rozvoja vidieka a revitalizácie dedín a je spojená s poľnohospodárskou produkciou.

Význam, konkurencieschopnosť a návštevnosť určitej destinácie na vidieku pomáhajú zvyšovať aj plánované podujatia (napr. folklórne festivaly, súťaže v pretekoch na koňoch, trhy, hodové slávnosti, divadelné predstavenia na zámkoch, koncerty dychových kapiel, predaj ručne vyrobených výrobkov, tanečné zábavy, začiatok rybárskej sezóny ...). Tvorba a uvádzanie týchto podujatí je motivované sociálnymi a ekonomickými dôvodmi (Štetić, S. – Šimičević, D. 2014). Hlavným faktorom úspešného rozvoja lokálneho turistického ruchu je dobrá spolupráca s miestnymi podnikateľskými subjektmi a ich podpora. Turisti venujú značnú pozornosť podujatiam, ktoré sú venované zachovaniu ľudových zvykov, tradícií a ručným remeslám. Podujatia na vidieku sú príležitosťou pre predstavenie tradičného kultúrneho dedičstva, etických hodnôt a vzťahov miestnej komunity. Najmä podujatia s dlhou históriou majú svoje pravidelné obecnstvo.

Rozvoj vidieckeho turizmu vo Fínsku bol v posledných rokoch založený na stratégii Leader, t. j. miestnych akčných skupinách, ktoré rozvinuli postupy spolupráce viacerých zainteresovaných strán. Spolupráci napomáhala tunajšia kultúra spoločnej dobrovoľníckej práce, silná spolupráca samospráv rozdielnej veľkosti a vysoký stupeň spoločenskej zodpovednosti súkromného sektora (OECD, 2013).

Rozvoju vidieckej turistiky môže napomôcť aj spolupráca so susednými mestami. Príkladom je vzájomná spolupráca talianskych miest strednej veľkosti Forlì a Cesena a vytvorenie funkčného regiónu s pridruženými vidieckymi oblasťami. Systém partnerstva je založený na ochote všetkých zainteresovaných (jednotlivcov, firiem, miestnych inštitúcií) spolupracovať. Spolupráca zahŕňa vytvorenie prepojení medzi poľnohospodárstvom a turizmom napr. prostredníctvom vínnych alebo stravovacích ciest, poskytovaní spoločných turistických služieb alebo výroba a spoločný marketing regionálnych potravinárskych produktov.

Vlastná práca

V rámci opatrenia 3.1 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam v oblasti cestovného ruchu bolo v SR k 31. decembru 2014 schválených 168 žiadostí pričom verejné výdavky predstavovali 87,195 mil. EUR. Celkový objem investícií dosiahol 108,714 mil. EUR. Nastalo zvýšenie nepoľnohospodárskej pridanej hodnoty o 1,5 mil. EUR a vytvorilo sa 531 prac. miest.

Z nami hodnotených krajov SR bolo v rámci opatrenia 3.1 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam v oblasti cestovného ruchu k 31. 12. 2014 v Trenčianskom

kraji 18 schválených projektov v sume 7,915 mil. EUR a s priemernou podporou na jeden projekt 439 700 EUR.

V Trnavskom kraji bolo 31 schválených projektov so schválenou podporou z verejných zdrojov 16,174 mil. EUR a s priemernou podporou na jeden projekt 521 745 EUR.

V Banskobystrickom kraji bolo schválených 44 projektov v podporovanej čiastke 21,186 mil. EUR. Priemerná podpora na jeden projekt predstavovala 481 506 EUR.

V rámci opatrenia 3.2 Podpora činností v oblasti vidiekeho cestovného ruchu bolo v SR schválených 308 projektov s príspevkom 27,469 mil. EUR. Deklarované verejné výdavky predstavovali 12,775 mil. EUR.

V oblasti rekreačnej infraštruktúry (nizkokapacitné ubytovanie, prístup k prírodným oblastiam ...) bolo podporených 157 projektov a vyplatených z verejných zdrojov 11,715 mil. EUR, pričom celkový objem investícií predstavoval 23,430 mil. EUR.

V rozvoji marketingových služieb vidiekeho cestovného ruchu bolo podporených 16 projektov, vyplatené verejné výdavky 1,060 mil. EUR a celkový objem investícií bol tiež 1,060 mil. EUR.

Denný prírastok turistických návštevníkov predstavoval 6 247 a prírastok prenocovaných turistických návštevníkov 11 503. Prostredníctvom podpory sa vytvorilo 51 pracovných miest a zvýšila sa nepoľnohospodárska pridaná hodnota o 0,6 mil. EUR.

Banskobystrický kraj

Banskobystrický kraj leží v južnej časti stredného Slovenska obkolesený desiatkami chránených území (34,82 % územia SR) s maximálnou nadmorskou výškou 2043 metrov (Ďumbier) a minimálnou 130 metrov (Ipeľská kotlina). Hodnoty mimoriadneho krajinného významu predstavujú národné parky Nízke Tatry, Slovenský raj, Muránska planina a Veľká Fatra a chránené územia ako Štiavnické vrchy, Ponitrie, Cerova vrchovina či Poľana, ktorá je súčasne aj biosferickou rezerváciou v rámci programu UNESCO Človek a biosféra. Kraj sa rozprestiera na rozlohe 9 455 km² a patrí k najrozľahlejším krajom na Slovensku. Napriek tomu má oproti ostatným málo obyvateľov - 662 000. Hustota na 1 km² predstavuje necelých 70 obyvateľov, čo je najmenej zo všetkých krajov. Nachádza sa tu 516 obcí a v 24 mestách žije 55 % obyvateľstva.

Na území kraja sa nachádza šesť bývalých kráľovských banských miest – Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Kremnica, Nová Baňa, Ľubietová a Banská Belá.

Pre vidiecky turizmus ponúka Banskobystrický kraj množstvo historicko-kultúrnych a prírodných zaujímavostí a pamätihodností, napríklad:

- V prírodnej rezervácii Kamenné more (v katastri obce Vyhne) je plošne najväčšie kamenné more v sopečných pohoriach Slovenska, nachádza sa vo výške 495 m n. m. a má celkovú rozlohu 13,3 ha,
- Európskym unikátom je kamenný vodopád na hrade Šomoška; pri erupcii sopky pred 4 miliónmi rokov vznikol na okraji sopečného krátera 9 metrov vysoký lávový tok, pozostávajúci z 5 a 6-bokých čadičových stĺpov,

- Za národnú kultúrnu pamiatku sú vyhlásené: Bystrianska jaskyňa, Harmanecká jaskyňa, Jaskyňa mŕtvych netopierov, Bobačka a Podbanište,
- V Hronseku je drevený artikulárny kostol z roku 1725, postavený podľa vzoru škandinávskej architektúry (v roku 2008 bol zapísaný do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO); postavili ho bez jediného železného klinca,
- Najstaršia bryndziareň z roku 1797 vo Zvolenskej Slatine s dodnes fungujúcou prevádzkou,
- Jediné a neopakovateľné Majstrovstvá sveta vo varení a jedení bryndzových halušiek, konajú sa od roku 1995 v Tureckej pri Banskej Bystrici (resp. v Terchovej a v Mýte pod Ďumbierom),
- Najstaršia dodnes existujúca mincovňa na svete je Mincovňa Kremnica. Privilégium na prevádzkovanie získala 17. novembra 1328 od uhorského kráľa Karola Róberta z Anjou. Prvé mince razila podľa vzoru florénov z Florencie, neskôr boli premenované na dukáty.
- Najväčšie sopečné pohorie na Slovensku je Poľana; patrí medzi najväčšie vyhasnuté sopky v Európe; od roku 1990 je územie biosférickou rezerváciou zapísanou v UNESCO,
- V sklárni Zlatno vynášli spôsob výroby irisovaného skla a v 50. rokoch dvadsiateho storočia tu miestny sklársky majster a výtvarník Jozef Staník vynášiel výrobu svetoznámej súpravy Zlatá Zuzana; skláreň preslávili výrobky z úžitkového skla, ktoré získali mnohé prestížne svetové ocenenia, i keď už sklárne nie sú v prevádzke, dodnes tam pretrváva sklárska tradícia.
- Modrý Kameň a jeho okolie sa považujú za jedno z najväčších miest výskytu gaštanu jedlého na Slovensku – podľa odhadov tu rastie asi 3500 stromov; pôvodnú gaštanovú plantáž vysadili Turci, ktorí ovládali Modrý Kameň v rokoch 1576 – 1593,
- Geografický stred Slovenska sa nachádza na severnom vrchole Vepra – 1255 metrov vysokom Hrbe, na jeho vrchole sa pretínajú zemepisné súradnice vymedzujúce stred Slovenska: 19°32' východnej dĺžky a 48°48' severnej šírky,
- V katastri Banskej Štiavnice je unikátny technický systém umelých vodných nádrží (dodnes sa zachovalo 21), ktoré slúžili ako zdroj energie pri banskej ťažbe.

Okrem uvedeného sa v banskobystrickom kraji nachádza množstvo ďalších pozoruhodných a turisticky príťažlivých lokalít, preto v budúcnosti možno očakávať prosperitu aj prostredníctvom finančných prostriedkov podpornej politiky z Programu rozvoja vidieka, a tým i rast nových pracovných príležitostí a zlepšenie kvality života ľudí aj v tejto časti Slovenska, keďže miera evidovanej nezamestnanosti regiónu ku koncu januára 2015 dosiahla 17,04 %. (zdroj: <https://ec.europa.eu>) .

Na základe údajov uvedených vo Výročnej správe o pokroku k PRV SR 2007-2013 za rok 2014 k 15. júnu 2015 bolo v Banskobystrickom kraji v rámci opatrenia 3.1 Diverzifikácia smerom k nepoľnohospodárskym činnostiam schválených 44 projektov (vrátane zariadení na výrobu obnoviteľných zdrojov energií) s celkovou výškou podpory z verejných zdrojov 21,2 mil. EUR. Z toho bolo podporených 29 projektov zameraných na zlepšenie služieb v cestovnom ruchu v celkovej sume 11,2 mil. EUR. Spolufinancovanie investičných zámerov z verejných zdrojov dosiahlo úroveň 54,3 % a priemerná suma podpory na projekt predstavovala 387,1 tis. EUR.

K 28. 7. 2016 bolo na webovej stránke Národnej siete rozvoja vidieka (www.nsrv.sk) v databáze zrealizovaných projektov z Osi 3 PRV SR 2007 – 2013 zaregistrovaných do Agentúry pre rozvoj vidieka a vystavených v rámci opatrenia 3.1 za Banskobystrický kraj 37 projektov. Z celkovej rozpočtovanej sumy 25 846 258 EUR boli na tieto projekty schválené finančné prostriedky vo výške 13 048 022 EUR, priemerná suma podpory na projekt z opatrenia 3.1 bola 698 548 EUR. Celková výška spolufinancovania bola 12 798 236 EUR, priemerne na jeden projekt 345 898 EUR, t. j. 49,5 % z celkového rozpočtu na projekty.

Za opatrenia 3.2.A bolo uverejnených 97 projektov s celkovým rozpočtom 13 787 439 EUR a schválených 6 957 882 EUR, t. j. 50,5 %. Priemerná suma na jeden projekt bola 73 241 EUR. Celková výška spolufinancovania bola 6 829 557 EUR, t. j. 71 731 EUR priemerne na jeden projekt. Celková suma tvorila 49,5 % z celkového rozpočtu na projekty.

Súhrn podporených projektov v triedení podľa okresov v Banskobystrickom kraji

Summary of supported projects classified by counties in Banská Bystrica region **Tab. 1**

Okres ¹	Celkový počet projektov v okresoch ²	Celkový rozpočet projektov v okresoch (v EUR) ³	Celková výška schválených príspevkov v okresoch (v EUR) ⁴	Počet novovytvorených pracovných miest v okresoch ⁵	Počet vytvorených lôžok (ubytovacia kapacita) v okresoch ⁶
Banská Bystrica	9	2 085 398	1 069 168	4	60
Banská Štiavnica	4	645 579	347 294	2	10
Brezno	10	3 603 689	1 861 108	4	26
Detva	34	4 451 124	2 323 540	10	122
Kremnica	1	200 000	100 000	0	8
Krupina	11	4 194 000	2 113 715	13	46
Lučenec	12	6 061 169	3 107 334	9	82
Poltár	3	220 021	109 608	0	18
Rimavská Sobota	20	6 929 213	3 366 488	9	86
Veľký Krtíš	27	6 740 554	3 664 663	10	88
Zvolen	6	1 068 623	484 810	1	26
Žarnovica	6	1 817 493	888 067	3	37
Žiar nad Hronom	6	2 107 930	1 134 410	10	59
SPOLU za opatrenia 3.1,3.2A,3.2B ⁷	149	40 320 636	20 668 126	75	668

Prameň : Národná sieť rozvoja vidieka, vlastné prepočty ⁷

1/ region, 2/ total number of projects in regions, 3/ total budget of projects in regions, 4/ total amount of approved financial contributions in regions, 5/ number of new created jobs in regions, 6/ number of created beds (accommodation capacities) in regions, 7/ National Rural Development Network, own calculations

Za opatrenie 3.2.B bolo uverejnených spolu 15 projektov s rozpočtovou sumou 686 939 EUR. Schválená výška príspevkov predstavovala 662 222 EUR, t. j. 96,3 % a priemerná suma

na jeden projekt dosiahla 44 148 EUR. Celková výška spolufinancovania bola 24 717 EUR, t. j. 3,7 % z celkového rozpočtu na projekty.

Najvyšší počet schválených projektov v Banskobystrickom kraji bol podľa nášho názoru realizovaný vhodne v okresoch s najväčšou priemernou mierou nezamestnanosti, aby sa aj prostredníctvom rozvoja turistického ruchu podarilo znížiť tento nepriaznivý sociálny fenomén. K 31. decembru 2014 bola miera nezamestnanosti napríklad v okresoch Rimavská Sobota 29,8 %, Veľký Krtíš 22,2 %, Lučenec 20,1 %, Banská Štiavnica 17,5 %, Krupina 17,0 %, Detva 14,6 %. Pri abstrahovaní všetkých nákladov na výstavbu ubytovacej alebo stravovacej prevádzky v prepočte na jedno vytvorené pracovné miesto smerovala priemerná čiastka 124 491,- EUR. Jedno novo vytvorené lôžko stálo 30 940,- EUR.

Najviac schválených projektov bolo v okrese Detva, najvyššia celková výška schválených príspevkov bola poskytnutá v okresoch Veľký Krtíš, Rimavská Sobota a Lučenec. Počet novovytvorených pracovných miest podľa dostupných informácií bol dosiahnutý v okresoch Krupina, Detva a veľký Krtíš. Z tabuľky vyplýva, že v počte vytvorených lôžok boli najaktívnejšie okresy Detva, Veľký Krtíš a Rimavská Sobota.

Hlavnými predmetmi činnosti v schválených projektoch opatrenia 3.1 boli: rozšírenie a dobudovanie agroturistických zariadení, rekonštrukcie nevyužitých objektov na turistické ubytovne, stavebné investície pre výstavbu penziónu a ubytovanie ako aj rozvoj a zdokonaľovanie agroturistických služieb s cieľmi rozšírenia spektra poskytovaných služieb v oblasti vidieckej rekreácie, vytvorenie celkovej ponuky na trávenie voľného času v spojení s aktívnym odpočinkom, vybudovanie nových ubytovacích kapacít vo vidieckom prostredí a doplnkové činnosti vidieckeho cestovného ruchu v rámci rozvoja nových foriem podnikania. Vytvorením zariadenia, ktoré poskytuje komplexné služby v každom ročnom období sa vytvorili aj možnosti pre rozširovanie a zvýšenie alternatívnych zdrojov príjmov.

V projektoch opatrenia 3. 2. A ako predmety činností dominovali prestavby, rekonštrukcie a modernizácie rodinných domov na penzióny a nízkokapacitné ubytovanie, rekonštrukcie hospodárskych budov alebo nevyužitých priestorov na ubytovacie zariadenia s cieľmi podporovania rozvoja ubytovacích služieb v regióne a s tým spojených doplnkových služieb v rámci ubytovania na súkromí, využitie prírodných a ostatných podmienok v regióne pre využitie v cestovnom ruchu v letnom (turistika, poľovačka) aj zimnom období (lyžovanie) ako aj ciele zvýšiť konkurencieschopnosť žiadateľa najmä rozšírením jeho aktivít a znížením podnikateľského rizika podnikateľskej činnosti. Zameranie projektov sa týkalo aj skvalitnenia doteraz poskytovaných ubytovacích služieb prostredníctvom zvýšenia štandardu ubytovania a tým zvýšenia spokojnosti návštevníkov.

Projekty opatrenia 3.2.B boli zamerané na nezanedbateľnú súčasť podpory vidieckeho cestovného ruchu, a to konkrétne napr. na prípravu a tlač propagačných a informačných materiálov, aktívnu účasť na výstave cestovného ruchu, na prevádzku webového portálu pre subjekty pôsobiace v rámci športu, na prezentačné tabule s jednotným dizajnom pre označenie ubytovacieho zariadenia, interaktívne mapy, inštalácia a spustenie live kamier a vybudovanie mobilnej aplikácie ako nadstavby pre systém produktov a služieb s cieľmi zvyšovania vidieckej zamestnanosti a zvýšenia informovanosti širokej verejnosti o možnostiach pobytu

a využívania služieb cestovného ruchu v zariadeniach vidieckeho cestovného ruchu. Zámerom týchto činností bolo aj zvýšenie kvality prezentačných aktivít cestovného ruchu, zefektívnenie a združenie propagácie a tým podporovania konkurencieschopnosti.

Trenčiansky kraj

Geografia

Trenčiansky kraj z geografického hľadiska spadá do oblasti Západných Karpát a jeho najhustejšie osídlené oblasti sú sústredené v údolí rieky Váh. Trenčiansky kraj má výrazne členitý reliéf, zatiaľ čo sever je hornatejší (prevažuje), juh má podobu pahorkatiny. Kraj sa rozprestiera v údolí dvoch riek - stredného toku Váhu a horného toku Nitry. V mieste, kde najdlhšia slovenská rieka Váh vertikálne pretína kraj na dve časti, sa vytvára Trenčianska kotlina. Túto na západnej strane uzatvára masív Bielych Karpát, ktoré siahajú až po hranicu s Českou republikou. Na východe kotlinu uzatvára masív Považského Inovca, Strážovské vrchy a Súľovské vrchy. Východ kraja ohraničujú aj južné výbežky pohorí Malej Fatry, Žiaru, Kremnických vrchov a Trábeča. Na juhovýchode je kraj ohraničený pohorím Vtáčnik. Jeho vrchol je najvyšším bodom územia (1 346 m n. m.). Z juhu do územia zasahujú Malé Karpaty, Myjavská pahorkatina a časť Podunajskej nížiny. Juhovýchodným územím kraja preteká rieka Nitra prameniaca na území kraja v okrese Prievidza a z juhu zasahuje Podunajská pahorkatina.

Riečnu sieť kraja okrem riek Váh a Nitra tvoria aj ďalšie vodné toky: Myjava, Jablonka, Klanečnica, Bošáčka, Drietomica, Súčanka, Vlára, Teplička, Bebrava, Nitrica a Handlovka. Najväčšia vodná nádrž je na Váhu pri Nosiciach. Významné zastúpenie majú aj minerálne vody a termálne pramene, ktoré sa využívajú na liečebné procedúry, napr. v kúpeľoch Trenčianske Teplice, Bojnice a Nimnica.

Prírodné krásy

Z prírodných krás sú zaujímavé najmä Súľovské skaly a Manínska tiesňava.

Strážovské vrchy sú pre ojedinelý povrchový tvar a mimoriadne bohatstvo fauny a flóry chránenou krajinou oblasťou, ktorá sa v kraji rozprestiera na území štyroch okresov (Považská Bystrica, Púchov, Ilava a Prievidza) a na severe zasahuje aj do teritória Žilinského samosprávneho kraja. Rozsiahlou chránenou krajinou oblasťou sú aj Biele Karpaty, na ich úpätí dominujú Vršatecké bradlá. Na juhozápade zasahujú na územie kraja aj výbežky Chránenej krajiny oblasti Malé Karpaty a z juhu Chránenej krajiny oblasti Ponitrie.

Zvláštnosťou kraja je národná prírodná rezervácia Manínska tiesňava, úzky kaňon s množstvom morfológických tvarov, ktorý vytvoril Manínsky potok tak, že sa v dávnoteke zarezával do Manínskeho bradla, až ho rozdelil na dve časti. Cesta ďalej vedie do Kosteleckej tiesňavy, asi 500 m dlhej skalnej úžiny s najväčším skalným previsom v SR.

Milovníci pešej turistiky v prírode jednotlivých častí kraja vyhľadávajú skalné bradá, tiesňavy, tiché malebné doliny a údolia s roztrúseným kopaničiarskym osídlením s jeho typickou architektúrou, zalesnené chránené krajinné oblasti s pestrou flórou, živočíštvom a vtáctvom.

Najnižším bodom v Trenčianskom kraji je hladina rieky Váh na výtoku z okresu pri obci Horná Streda (165 m n. m.).

V Trenčianskom kraji sa nenachádzajú Národné parky. Z veľkoplošných chránených území do Trenčianskeho kraja zasahuje spolu 5 chránených krajinných oblastí: CHKO Malé Karpaty, CHKO Biele Karpaty, CHKO Kysuce, CHKO Strážovské Vrchy a CHKO Ponitrie.

Mestá a obyvateľstvo

Trenčiansky kraj má rozlohu 4502 km². Podľa počtu obyvateľov patrí tento kraj medzi menšie kraje SR a jeho rozloha dosahuje len dve tretiny hodnoty pre priemerne veľký kraj. Nachádza sa v západnej časti SR, obklopený štyrmi kraji. Na severovýchode susedí so Žilinským krajom, na juhovýchode s Banskobystrickým, na juhu s Nitrianskym, na juhozápade s Trnavským a na severozápade so Zlínskym krajom, ktorý je v ČR.

Trenčiansky kraj bol vytvorený na území bývalých okresov Trenčín, Považská Bystrica, Prievidza a obvodov Myjava z bývalého Senického okresu, Bánovce nad Bebravou a Partizánske z okresu Topoľčany. Územie Trenčianskeho kraja tým tvorí 9 okresov (Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považská Bystrica, Prievidza, Púchov, Trenčín). Z okresov najväčší je okres Prievidza a najmenší okres Myjava.

Z celkového počtu 276 administratívnych sídiel (obcí) kraja má 18 štatút mesta. Okrem krajského mesta Trenčína, sú to okresné mestá: Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považská Bystrica, Prievidza a Púchov. Ďalšími mestami kraja sú: Bojnice, Brezová pod Bradlom, Dubnica nad Váhom, Handlová, Nováky, Nová Dubnica, Nemšová, Stará Turá a Trenčianske Teplice. V 18. mestách Trenčianskeho kraja žije 55,5 %¹ obyvateľstva.

V Trenčianskom kraji žije 589 935 obyvateľov². Osídlenie tohto kraja však nie je rovnomerné. Husto zaľudnené sú rovinatejšie územia na severozápade a juhovýchode (Považské podolie, Hornonitrianska kotlina, Nitrianska niva a Bánovská pahorkatina), podstatne redšie osídlené sú pohoria nachádzajúce sa prevažne po obvode kraja (Biele Karpaty, Javorníky, Strážovské vrchy, Vtáčnik a Považský Inovec). Hustota obyvateľstva v kraji na 1 km² predstavuje 131 osôb, čo je zo všetkých krajov SR tretia najväčšia po Bratislavskom a Trnavskom kraji.

Krajským mestom Trenčianskeho kraja je Trenčín (jedno z troch najstarších slovenských miest a v súčasnosti s najväčším počtom obyvateľov) ako prirodzené geografické centrum stredného Považia. (Ďalšími veľkými mestami kraja sú Prievidza a Považská Bystrica.) Hlavným tokom v meste je rieka Váh. Mesto je vzdialené približne 120 km severovýchodne od hlavného mesta SR – Bratislavy. Počtom obyvateľov je Trenčín ôsmim najväčším slovenským mestom.

Priemerná miera nezamestnanosti v Trenčianskom kraji k 31. 12. 2015 bola 7,71 %³.

¹ vypočítané z údajov ŠÚ SR za rok 2015

² zdroj: ŠÚ SR = Stav trvale bývajúceho obyvateľstva k 31. 12. 2015

³ zdroj: ŠÚ SR

História a kultúrne pamiatky

Na území kraja sa nachádza množstvo kultúrnych a prírodných pamiatok. Medzi dominanty kraja patrí Trenčiansky hrad, hrad Beckov, hrad Tematín a Čachtický hrad (známa Čachtická pani, niekdajšia jeho majiteľka, krvilačná uhorská grófka Alžbeta Báthory) a zámok Bojnice. Zaujímavé sú aj zrúcaniny hradov: Považský hrad, Vršatec, Sivý Kameň.

Oblúbenými cieľmi návštevníkov sú aj kúpele v Trenčianskych Tepliciach, Nimnici a Bojniciach, rodný dom Ľudovíta Štúra v Uhrovci, mohyla M. R. Štefánika na vrchu Bradlo a zoológická záhrada v Bojniciach.

Históriu regiónu reprezentuje Trenčianske múzeum patriace medzi najstaršie múzeá v SR, Hornotrianske múzeum v Prievidzi a Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici. Hornotrianska hvezdáreň v Malých Bieliciach je jediným špecializovaným zariadením v Trenčianskom kraji, zaoberajúcim sa astronómiou a príbuznými technickými vedami.

Trenčiansky región je rodiskom mnohých osobností, ktoré prispeli svojim životom a dielom do slovenskej histórie. Najvýznamnejšími rodákmi sú národný buditeľ – Ľudovít Štúr – spoluautor spisovnej slovenčiny a politik – Alexander Dubček – predstaviteľ obrodného procesu konca šesťdesiatych rokov 20. storočia. Ich rodný dom v Uhrovci je v súčasnosti múzeom a bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. V meste Trenčín pôsobil akademický maliar M. A. Bazovský. Galéria nesúca jeho meno dnes sídli v Trenčíne na Palackého ulici.

V mnohých kultúrnych pamiatkach sa zachovali unikátne diela sochárov, maliarov, umeleckých remeselníkov. Z nich možno uviesť najmä renesančný epitaf Rafaela Podmanického z r. 1558 v kostole Navštívenia Panny Márie v Považskej Bystrici, barokový zvon z r. 1660 v Prejte, organ z r. 1777 vo farskom kostole v Pruskom, oltárny obraz Cyrila a Metoda v kostole v Mojťine z r. 1858.

Okrem hradov a zámkov návštevníkov do kraja priťahuje jedinečné kultúrne dedičstvo v podobe kaštieľov, sakrálnych pamiatok a zachovaných celkov meštianskej a ľudovej architektúry. Kraj ponúka ideálne možnosti na aktívne trávenie voľného času a vykonávanie rôznych druhov športov, či už outdoorových alebo indoorových. Nachádza sa tu množstvo cyklistických a turistických trás, lyžiarskych stredísk, vodných nádrží na vykonávanie vodných športov, jazdeckých centier a golfových ihrísk.

Kúpeľníctvo

K bohatstvu kraja mimoriadneho významu patria aj pramene minerálnych a termálnych vôd, pri ktorých vznikli tri vyhľadávané kúpeľné mestá, čím kraj ponúka možnosti relaxu v liečebných kúpeľoch v Trenčianskych Tepliciach, v Bojniciach a Nimnici. Kraj je miestom konania rôznych kultúrnych, spoločenských a športových podujatí počas celého roka, ako napr. Medzinárodný folklórny festival v Myjave, multižánrový festival Bažant Pohoda v Trenčíne, Open Jazz Fest v Novom Meste and Váhom.

Z kúpeľných miest najvýznamnejšie sú staré kúpele Trenčianske Teplice, ktoré do 19. storočia patrili majiteľom Trenčianskeho hradu. Výdatné termálne vody, ktoré boli

objavené už v 13. storočí, majú pozitívny účinok predovšetkým na ochorenia pohybového ústrojenstva a liečbu nervových chorôb. Účinky minerálnych vôd a zdravotnej starostlivosti umocňuje aj čistý vzduch, ticho a hlboké lesy, ktoré kúpeľné mesto obklopujú.

Vzduch v kúpeľoch Bojnice, ktoré sa nachádzajú v Hornonitrianskej kotline, z troch strán na svahoch okolitých hôr obklopujú listnaté i ihličnaté lesy. Prírodné faktory liečby poúrazových a pooperačných stavov a nervových chorôb vhodne umocňujú aj moderné terapeutické procedúry.

Vysoko účinná liečivá minerálna voda v treťom kúpeľnom stredisku Trenčianskeho kraja, v Nimnici, je vhodná na pitné kúry aj inhalácie pri liečení chorôb dýchacích ciest, látkovej výmeny, tráviacej sústavy i niektorých gynekologických i onkologických chorôb bola objavená náhodou, pri výstavbe priehrady na rieke Váh v roku 1953.

Na viacerých miestach, najmä však v Bielych Karpatoch, vyvierajú spod zeme kyselky, osviežujúce prírodné vody, ku ktorým vedú turistické chodníčky. Považský Inovec i Biele Karpaty oplývajú množstvom poľovnej jelenej i srnčej zveri, diviakov, muflónov i danielov. Váh i ďalšie rieky a riečky sú ideálnymi miestami na rybačku.

K 27. 7. 2016 bolo na internetovej stránke Národnej siete rozvoja vidieka (www.nsrv.sk) v databáze zrealizovaných projektov Agentúry pre rozvoj vidieka z Osi 3 PRV SR 2007 - 2013 vystavených za Trenčiansky kraj v rámci opatrenia 3.1 projektov v počte 6. Z celkovej rozpočtovanej sumy 3 781 592 € boli týmto projektom schválené finančné prostriedky vo výške 1 890 796 €, t. j. 50,0 %, priemerná suma podpory na projekt z opatrenia 3.1 bola 315 133 €.

V rámci opatrenia 3.2.A bolo vystavených 50 projektov z rozpočtovaného objemu projektov vo výške 8 582 374 € a schváleného príspevku 3 700 747 €, t. j. 43,1 %. Priemerná suma podpory na jeden projekt v rámci opatrenia 3.2.A dosiahla 74 015 €.

V rámci opatrenia 3.2.B bolo vystavených spolu 13 projektov s rozpočtovou sumou 596 785 €. Schválená výška príspevkov predstavovala 576 610 €, t. j. 96,6 % a priemerná suma podpory na jeden projekt pre opatrenie 3.2.B predstavovala 44 355 €.

Súhrn podporených projektov v triedení podľa okresov v Trenčianskom kraji

Summary of supported projects classified by counties in Trenčín region

Tab. 2

Okres ¹	Celkový počet projektov v okresoch ²	Celkový rozpočet projektov v okresoch (v EUR) ³	Celková výška schválených príspevkov v okresoch (v EUR) ⁴	Počet novovytvorených pracovných miest v okresoch ⁵	Počet vytvorených lôžok (ubytovacia kapacita) v okresoch ⁶
Bánovce nad Bebravou	2	399 597	199 799	0	20
Ilava	3	1 129 261	564 631	1	39
Myjava	18	1 237 367	686 513	2,5	21
Nové Mesto nad Váhom	6	2 450 279	1 225 038	3	38
Partizánske	4	748 066	374 033	0	0
Považská Bystrica	9	1 489 331	672 615	3	48
Prievidza	10	2 537 876	1 006 205	4	66
Púchov	3	624 349	275 112	1	12
Trenčín	14	2 344 624	1 164 208	2	78
SPOLU za opatrenia 3.1,3.2A,3.2B ⁷	69	12 960 751	6 168 153	16,5	322

Prameň : Národná sieť rozvoja vidieka, vlastné prepočty

1/ region, 2/ total number of projects in regions, 3/ total budget of projects in regions, 4/ total amount of approved financial contributions in regions, 5/ number of new created jobs in regions, 6/ number of created beds (accommodation capacities) in regions, 7/ National Rural Development Network, own calculations

Najväčší počet schválených projektov za nami hodnotené opatrenia Trenčianskeho kraja bol v okrese Myjava, Trenčín, Prievidza a Považská Bystrica. Z týchto okresov najväčšia nezamestnanosť⁴ v Trenčianskom kraji bola v okrese Prievidza (10,37 %), v Považsko-bystrickom okrese štvrtá (8,07 %) v poradí najväčšia nezamestnanosť tohto kraja, v Trenčianskom okrese šiesta (6,22 %) najväčšia nezamestnanosť TN kraja, okres Myjava patrí skôr k okresom s nižšou nezamestnanosťou v kraji (tretia najnižšia, 6,19 %). Nedisponovali sme podkladmi o počte prihlásených a o počte zamietnutých žiadostí ani o vzdialenosti ubytovacieho zariadenia od najbližšej zastávky verejnej (autobusovej či vlakovej) dopravy, t.j. či prevažujú ubytovania dostupné výhradne osobným automobilom, alebo verejnou dopravou. Tieto informácie by napomohli väčšej výpovednej hodnote údajov.

Z celkovej výšky schválených príspevkov za Trenčiansky kraj by v priemere na jedno vytvorené pracovné miesto pripadlo 37 382 745 €⁵ alebo na jedno novovytvorené lôžko 19 156 €.

⁴ ukazovateľ miera evidovanej nezamestnanosti podľa okresov dostupný k 31.12.2015, ŠÚ SR

⁵ Údaje sú orientačné, nakoľko v nám dostupných podkladoch nemuseli byť údaje uvedené vyčerpávajúco. Vyčerpávajúce údaje má NSRV SR v jej interných podkladoch.

Hlavnými predmetmi činnosti v schválených projektoch Trenčianskeho kraja boli napríklad:

-číslo opatrenia 3.1: výstavba ubytovacích kapacít, dostavba a rekonštrukcia relaxačného areálu na rozvoj rekreačných aktivít a nadstavba spoločenskej miestnosti; vznik ubytovacieho objektu prestavbou existujúcej budovy predtým využívanej ako koniareň; rekonštrukcia maštale na agroturistické zariadenie; rekonštrukcia budovy bývalého kravína na turistickú ubytovňu.

-číslo opatrenia 3.2.A:

-modernizácia ubytovacieho projektu k podpore a rozvoju činností vidieckeho cestovného ruchu v zmysle rekonštrukcie časti domu a jej prestavby na nízkokapacitné ubytovacie zariadenie; prestavba rodinného domu na účely poskytovania ubytovania v súkromí, ako aj výstavba zázemia pre klientov za účelom využitia príľahlého pozemku počas letnej sezóny; rekonštrukcia a prístavba rodinného domu na nízkokapacitné ubytovacie zariadenie; rekonštrukcia rodinného domu na ubytovanie v súkromí vrátane vybudovania vonkajšieho grilu s posedením, vybudovanie jazierka na lov rýb; prestavba nevyužívanej hospodárskej budovy na ubytovanie v súkromí; ubytovanie v súkromí - prestavba rodinného domu); vybudovanie záhrady (namiesto v súčasnosti stojacich hospodárskych budov, ktoré budú odstránené);stavebná úprava rodinného domu za účelom vytvorenia penziónu; prestavba rodinného domu na ubytovanie v súkromí;

-vybudovanie doplnkových služieb v zmysle relaxačných a voľnočasových aktivít: realizovanie sauny, vírivej a masážnej vane, fitness; herne pre deti; vybudovanie jedinečného športovo-rekreačného areálu (tenisové ihrisko, detské ihrisko a fitnes zóna; osadenie vonkajšieho bazéna, jeho kúpa a montáž; nákup relaxačných zariadení (prístrešok s posedením, bazén, hojdačka, krb so sedením a detská herná zostava).

-číslo opatrenia 3.2.B:

-napomôcť rozvoju rodiska v oblasti propagácie služieb v cestovnom ruchu formou spoločných základných propagačno-informačných materiálov, t.j. spracovať a vydať letáky, ktoré jednoduchou a pútavou formou predstavujú jednotlivé obce a marketingové produkty mikroregiónu, obstaráť sériu marketingových predmetov: web prezentáciu; multimediálnu prezentáciu; informačnú brožúru; mapu regiónu; reklamné predmety; informačný systém.

- aktivity pre dosiahnutie cieľov: 1. spracovanie textov a fotografií k realizácii projektu; 2. tlačoviny pre propagáciu regiónu; 3. nákup a inštalácie informačných a komunikačných technológií; 4. organizačné zabezpečenie výstav

-realizácia zámerov prostredníctvom elektronických a printových médií. 1. Grafické spracovanie informačných brožúr vrátane fotografických prác, obrazových a textových podkladov, tvorba a grafické spracovanie loga; 2. Tlač informačných brožúr;3. Tvorba webovej stránky (grafická šablóna, naplnenie obsahu databázy, SEO optimalizácia, redakčný systém); 4. Propagačné predmety ako tričká s potlačou, príslušné s potlačou, nákupné tašky

s potlačou, dáždnyky s potlačou; Distribúcia printových výstupov a propagácia webstránky na rôznych podujatiach v regióne i mimo neho, distribúcia do jednotlivých zariadení ponúkajúcich služby pre návštevníkov regiónu.;

-aktivity projektu:1.Prípravná fáza: zozbieranie, spracovanie a úprava textových podkladov; výber fotografických materiálov; zozbieranie a spracovanie digitálnych materiálov a podkladov.2.Realizačná fáza: spracovanie grafických návrhov; príprava materiálov pre tlač; tlač materiálov.3.Distribučná fáza: zabezpečenie dostupnosti materiálov občanom a návštevníkom regiónu priamo u poskytovateľov služieb cestovného ruchu, na obecnych úradoch a informačných centrách; ďalej budú prezentované a využívané na veľtrhoch cestovného ruchu.

Trnavský kraj

Trnavský kraj s rozlohou 4 146,4 m² sa nachádza v západnej časti Slovenskej republiky. Maximálna nadmorská výška predstavuje 146 m n. m. Trnavský kraj zahŕňa 7 okresov, 251 obcí, z toho 17 obcí má štatút mesta. Podľa zdroja Trnavský kraj v číslach, 2015, pracovisko ŠÚ SR malo v Trnavskom kraji k 31. decembru 2014 trvalé bydlisko 558 667 obyvateľov a priemerná miera nezamestnanosti predstavovala 12,4 %. V obciach je sústredených 53 % obyvateľov a 47 % žije v mestách. Na území tohto kraja je rozsiahla sieť chránených území. Nachádzajú sa tu 4 chránené krajinné oblasti: Dunajské Luhy, Biele Karpaty, Malé Karpaty a Záhorie, 8 národných prírodných rezervácií, 23 prírodných rezervácií, 25 chránených areálov, 21 prírodných pamiatok a 1 národná prírodná pamiatka. V Trnavskom kraji nájdú turisti 1 028 kultúrnych pamiatok, napr. kostolík sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch na Záhorí, katedrálly chrám sv. Jána Krstiteľa v Trnave, balneologické múzeum v Piešťanoch, veterný mlyn v Holíči. Opevnenie mesta Trnava sa zaraďuje k najstarším fortifikačným architektúram na Slovensku a zároveň patrí medzi najvýznamnejšie pamiatky svojho druhu v Európe. Medzi významné pamiatky sa radí katedrálly chrám sv. Jána Krstiteľa - prvý ranobarokový kostol na Slovensku, v ktorom dominuje celodrevený oltár, jeden z najväčších svojho druhu v Európe. Ďalšie pamiatky predstavujú: divadlo J. Palárika - prvé kamenné divadlo na Slovensku; Žitnoostrovne múzeum, ktoré sa nachádza v budove Žltého kaštieľa v Dunajskej Strede. Turisticky zaujímavými atrakciami sú vodný kolový mlyn v Jelke, vodné mlyny v Tomášikove a v Dunajskom Klátove, vodné koleso v Jahodnej, vodné dielo Gabčíkovo s elektrárnou a dvoma plavebnými komorami pre lodnú dopravu, termálnej vody na kúpaliskách v Gabčíkove, v Topoľníkoch.

Súhrn podporených projektov v triedení podľa okresov v Trnavskom kraji

Summary of supported projects classified by counties in Trnava region

Tab. 3

Okres ¹	Celkový počet projektov v okresoch ²	Celkový rozpočet projektov v okresoch (v EUR) ³	Celková výška schválených príspevkov v okresoch (v EUR) ⁴	Počet novovytvorených pracovných miest v okresoch ⁵	Počet vytvorených lôžok (ubytovacia kapacita) v okresoch ⁶
Dunajská Streda	17	7 073 519	3 598 554	10	152
Galanta	13	2 921 228	1 800 976	7	53
Hlohovec	1	145 849	72 925	0	6
Piešťany	4	1 634 888	769 723	1	28
Senica	8	2 525 044	1 256 333	5,5	32
Skalica	3	1 278 101	575 235	3	16
Trnava	8	3 260 590	1 569 364	3	29
SPOLU za opatrenia 3.1,3.2A,3.2B ⁷	54	18 839 219	9 643 110	29,5	316

Prameň : Národná sieť rozvoja vidieka, vlastné prepočty

1/ region, 2/ total number of projects in regions, 3/ total budget of projects in regions, 4/ total amount of approved financial contributions in regions, 5/ number of new created jobs in regions, 6/ number of created beds (accommodation capacities) in regions, 7/ National Rural Development Network, own calculations

Na internetovej stránke Národnej siete rozvoja vidieka (www.nsrv.sk) v databáze zrealizovaných projektov Agentúry pre rozvoj vidieka z Osi 3 PRV SR 2007-2013 bolo k 27. júlu 2016 za Trnavský kraj zaregistrovaných 54 projektov s celkovým schváleným príspevkom 9 643 110,29 EUR.

Veľký počet žiadostí uverejnených na stránke NSRV bol stručný, resp. len so všeobecným konštatovaním (bez presných čísiel) sa uvádzalo, že sa prostredníctvom realizovaného projektu vytvoria ubytovacie kapacity alebo prispeje k zvýšeniu zamestnanosti v regióne (bez konkrétnej číselnej špecifikácie konečného stavu ubytovacích kapacít a pracovných miest, pri značnom počte projektov).

V rámci Trnavského kraja sme zaznamenali nerovnomerné rozvrstvenie schválených žiadostí o podporné finančné prostriedky z PRV, pričom napr. v Piešťanoch - tradičnom slovenskom kúpeľnom meste boli podporené len 4 projekty pre rozvoj turistického ruchu. Väčšina (56 %) schválených projektov sa nachádza v okresoch Dunajská Streda a Galanta, čo je možné vysvetliť výskytom teplých termálnych prameňov, ktoré poskytujú príležitosti pre rozvoj kúpeľného cestovného ruchu. Priemerná výška spolufinancovania projektov zo strany žiadateľov z Trnavského kraja predstavovala 48,8 %. Na jedno novo vytvorené pracovné miesto sa, pri neuvažovaní (nezapočítaní) stavebných výdavkov, vynaložilo z verejných zdrojov 326,9 tis. EUR a na jedno vytvorené lôžko sa prispelo sumou 30,5 tis. EUR.

Záver

Ubytovacie a stravovacie zariadenia tvoria podstatnú časť materiálnej základne zabezpečujúcej úspešnú realizáciu cestovného ruchu. Ich rozsah aj úroveň limituje využitie

a intenzitu návštevnosti, keďže kapacity a lokalizácia týchto zariadení vytvárajú nové alternatívy v rozvoji vysokého potenciálu vidieckeho turizmu.

Podporené a dokončené projekty v oblasti cestovného ruchu by mali udržať existujúce pracovné miesta, zvýšiť príjem žiadateľov, priniesť finančný efekt z nepoľnohospodárskej činnosti, vytvoriť určitý počet nových pracovných miest a rozšíriť ubytovaciu kapacitu v regiónoch. Mnohí žiadatelia v žiadostiach uviedli len všeobecne, že projekt prispeje k zvýšeniu zamestnanosti, zlepši situáciu v ubytovaní alebo napomôže rozvoju cestovného ruchu na vidieku a z týchto dôvodov nebolo možné konkrétne vyhodnotiť ich prínosy. Samozrejme počet novo vytvorených možností ubytovania a stravovania, teda lôžok a miest v stravovacích zariadeniach neznamená, že do ubytovacích zariadení pricestuje rovnaký počet návštevníkov ani 100 % využitie ubytovacej a stravovacej kapacity v priebehu celého kalendárneho roka. Po skúsenostiach z predchádzajúcich rokov sa predpokladá, že najvyššia obsadenosť lôžok bude už tradične počas letných a zimných školských prázdnin, štátnych sviatkov a v dňoch pracovného pokoja (cez víkendy). Ponuka vybudovaných ubytovacích kapacít (prevažne rekonštrukciou rodinných domov alebo nevyužívaných poľnohospodárskych budov) by mala umožniť návštevu menej turisticky známych a navštevovaných regiónov Slovenska a prispieť k ich ekonomickému rozvoju. Predpokladáme, že priemerné ceny za ubytovanie (za noc) budú v týchto zariadeniach výrazne nižšie ako v penziónoch alebo v hoteloch, čo umožní zvýšiť frekvenciu návštevnosti napr. v priebehu víkendov a poskytne možnosti pre dovolenkový oddych návštevníkom s nižšími reálnymi príjmami.

Nezodpovedanou zostáva otázka, či je adekvátne vynakladať celkovo značne vysoké podporné sumy na vytvorenie ubytovacích lôžok (ktoré určite nebudú celoročne využité) a súčasne vytvoriť nízky počet pracovných príležitostí. Na druhej strane je nevyhnutné upresniť, že v každej tabuľke (za každý kraj) sú v počtoch vytvorených pracovných miest a lôžok zahrnuté len tie údaje, ktoré žiadatelia v popise v databáze Agentúry pre rozvoj vidieka (vystavenom na www.nsrv.sk), vyslovene ako novovzniknutú položku uviedli. Nejde tým o vyčerpávajúce stavy novovzniknutých pracovných miest a novovytvorených lôžok. Preto sa môže javiť, že vytvorených miest aj lôžok je neúmerne málo v porovnaní s vynaloženými podpornými finančnými prostriedkami. Pre objektívnejšie zhodnotenie sme nemali dostatok (verejne) dostupných vyčerpávajúcich informácií.

Pre hostiteľské turistické destinácie vo vidieckych oblastiach bude dôležité v prvom rade prilákať turistov. Na základe zahraničných skúseností si turisti, ktorí hľadajú prírodné/kultúrne atrakcie a činnosti v prírode, obvykle volia menšie ubytovacie zariadenia s tradičnou architektúrou, ktoré ponúkajú osobitné služby. Potrebné je prispôbiť sa svetovým trendom: väčšina turistov vyhľadáva krátkodobé pobyty a cestuje individuálne bez sprostredkovania cestovnými kanceláriami. Druhým cieľom pre rozvoj vidieckej turistiky bude udržať návštevníkov na ubytovacích pobytach viac ako na jednu noc a prostredníctvom kvalitných služieb zabezpečiť ich opakované návštevy daného vidieckeho regiónu. Predpokladmi pre opätovnú návštevu bude prirodzene spokojnosť turistov, naplnenie ich požiadaviek, ponúknutie možností rozmanitých aktivít, zážitkov a zábavy.

Literatúra

- [1] BRIEDENHANN, J., WICKENS, E. (2004): Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas - vibrant hope or impossible dream? *Tourism Management*, Vol. 25, Issue 1, pp. 71-79, Oxford: Elsevier
- [2] FRANIĆ, R. – JURIŠIĆ Ž. – GELO, R. (2014): Food production and rural development – Croatian perspective within the European context, *Agroeconomia Croatica* 4 (1): pp. 16-24.
- [3] HAXTON, P.: A Review of Effective Policies for Tourism Growth – in progress report. Centre for Entrepreneurship, SME's and Local Development, Tourism Committee, OECD, March 2014
- [4] IVOLGA, A. G. – MOLCHANENKO, S. A.: Increase of employment and income of rural population as a factor of sustainable development of regional recreational sector. In: International Scientific Conference "Sustainable agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals realization within the Danube region". Thematic proceedings, June 5-6, 2014, Belgrade, Serbia
- [5] KUZMAN, B. – KOVAČEVIĆ, M. S.: Perspectives for development of rural tourism in Republic Serbia. In: International Scientific Conference "Sustainable agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals realization within the Danube region". Thematic proceedings, June 5-6, 2014, Belgrade, Serbia
- [6] LANE, B. et al.: Industrial heritage and agri/rural tourism in Europe. Report for European Parliament's Committee on Transport and Tourism, January 2013.
- [7] NEDELICU, A. – BRANKOV, T. P.: Wine tourism role in the regional development – Prahova county case study. In: International Scientific Conference "Sustainable agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals realization within the Danube region". Thematic proceedings, June 5-6, 2014, Belgrade, Serbia
- [8] OECD: Rural-Urban Partnerships: Case Studies. Territorial Development Policy Committee, June 2013
- [9] OECD (2014): Tourism Trends and Policies. OECD Publishing, Paris
- [10] PEJANOVIĆ, R. – VUJOVIĆ, S.: Rural development and agrotourism. In: *Agroekonomika*, Vol. 37-38, 2008, Faculty of Agriculture, Novi Sad, p. 6
- [11] PEJANOVIĆ, R. – RADOVIĆ, G.: Rural tourism as a factor of rural economy diversification in the Republic of Serbia. In: International Scientific Meeting, Thematic proceedings, Tara, Serbia, December 2012, p. 14
- [12] PUURUNEN, M.: Agricultural policy supporting the structural development of farms and other rural enterprises in Finland. In: Economic, social and institutional factors in the growth of agri-food sector in Europe, No. 67.1 Warsaw 2013
- [13] ŠTETIĆ, S. – D.ŠIMIČEVIĆ, D.: Menadžment turističke destinacije (Management of touristic destination), Visoka turistička škola, Beograd, 2014

- [14] VIDICKIENE, D. – MELNIKIENE, R. – GEDMINAITE-RAUDONE, Z.: Development of Lithuanian rural regions towards knowledge society. In: Rural economies in Central Eastern European Countries after EU enlargement, Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute, Warsaw 2014, ISBN 978-83-7658-489-8
- [15] WIGGINS, S. - PROCTOR, S. (2001): How Special Are Rural Areas? The Economic Implications of Location for Rural Development. Development Policy Review, 19 (4). London: Blackwell, p. 427-436
- [16] Trenčiansky kraj-opis: Spracované s použitím informácií z internetových stránok:
wikipedia
<https://www.tsk.sk>,
http://www.sario.sk/userfiles/file/sario/pzi/regiony/trenciansky/trenciansky_kraj.pdf,
<http://www.uzemneplany.sk>,
<http://www.skregions.eu>,
http://www.enviromagazin.sk/enviro2009/enviromc2/13_ttkraj.pdf,
<http://www.muzeum.sk/?obj=mesto&ix=1tn>,
<http://www.travelguide.sk>,
http://www.ruvztn.sk/Stranka_DEMO/tn_kraj2.htm,
<http://www.poznajslovensko.sk/trenciansky-kraj>
<http://uzemia.enviroportal.sk/>
<http://www.sazp.sk/slovak/periodika/sprava/kraje/trencin/PDedic.htm>

Došlo 5. 9. 2016

Kontaktná adresa

Ing. Svetlana BELEŠOVÁ

Ing. Ivona ĎURIČOVÁ

Ing. Ivan MASÁR

NPPC - Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55,
824 80 Bratislava, SR

tel. 58243 295e-mailsvetlana.belesova@vuepp.sk

tel. 58243 288e-mailivona.duricova@vuepp.sk

tel. 58243 234e-mailivan.masar@vuepp.sk
